

УДК 327(497.1:73)"1948/1952"(093.2)

DOI <https://doi.org/10.31212/tokovi.2019.2.ale.111-133>

Оригинални научни рад

Примљен: 9. 2. 2019.

Прихваћен: 28. 5. 2019.

Весна АЛЕКСИЋ

Институт економских наука, Београд

vesna.alexix@gmail.com

Национални одбор за слободну Европу и посета делегације америчког Конгреса Југославији 1952. године*

Апстракт: Политичко разилажење Југославије и СССР-а 1948. довело је југословенску економију у изузетно тежак положај, а то је додатно подстакло југословенске званичнике да нормализују трговинске односе са Сједињеним Државама. Овај рад посвећен је анализи начина на који је, од 1948. до 1952, политички естаблишмент САД-а утицао на већу политичку одговорност и отвореност Југославије кроз пружање економске помоћи и заузврат био спреман да истраје у помагању „комунистичког савезника“, упркос противљењу југословенске емиграције, чије је активности истовремено финансирао кроз рад Националног одбора за слободну Европу.

Кључне речи: привредни односи, Јосип Броз Тито, економска помоћ, југословенска емиграција, Национални одбор за слободну Европу, Сједињене Америчке Државе

САД и Југославија – од међусобног неповерења до заједничке сарадње

Разарања током Другог светског рата уништила су 40% предратних производних капацитета и инфраструктуре у Југославији и умногоне одредила економску политику земље првих послератних година. Главни акценат је стављен на брзо санирање штете,

* Рад је настао у оквиру пројекта *Европске интеграције и друштвеноекономске промене привреде Србије на путу ка ЕУ* (ИИИ 47009) Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

али и на истовремену револуционарну трансформацију економских односа у друштву. У том смислу је од самог почетка верно праћен совјетски привредни модел. Већ 1946. установљена је Савезна планска комисија, чији је задатак био припрема петогодишњег привредног плана.¹ Истовремено је свеобухватним Законом о национализацији предузећа (који је био први такав закон донет у Источној Европи), национализовано 70% непољоприврених предузећа или, у случају многих страних фирми, стављено под привремени секвестар. Била је то најшира база државних предузећа у целој Источној Европи, изузев Чехословачке. О томе колико је био брз темпо привредне обнове, говори и податак да је ниво националног производа и индустријске производње из 1938. практично обновљен 1947. године, што је осим Југославије успела да постигне још само много мање ратом разорена Бугарска (Румунија и Грчка су у том смислу знатно заостајале). Битни чиниоци ове брзе обнове били су централизовано управљање, снажна локална иницијатива, као и велике пошилике робе и услуга Управе Уједињених нација за помоћ и обнову (United Nations Relief and Rehabilitation Administration - UNRRA (Унра)). Укупна вредност коју је Унра доделила Југославији од 1945. до 1947. износила је 415,6 милиона долара, што се сматра највећим износом који је додељен било којој европској привреди до тада.²

- 1 Више о југословенско-совјетским привредним односима видети: Nikola B. Popović, „Jugoslovensko-sovjetski odnosi u Drugom svetskom ratu“, (Beograd: Institut za savremenu istoriju, 1988); Александар Ракоњац, „Обнова старих и успостављање нових трговинских односа (1945–1947) – Југославија, СССР и државе ‘народне демократије’“, *Токови историје* 1/2018, 55–81; Саша С. Илић, „Страни радници и стручњаци у привреди Југославије 1945–1950“, (докторска дисертација, Универзитет у Београду, Одељење за историју, 2018).
- 2 О југословенско-америчким економским односима после Другог светског рата видети: Darko Bekić, *Jugoslavija u hladnom ratu – odnosi sa velikim silama 1945–1955*, (Zabreb: Globus, 1988), 764; Ljubiša Adamović, Džon Lempi, Rasel Priket, *Američko-jugoslovenski ekonomski odnosi posle Drugog svetskog rata*, (Beograd: Radnička štampa, 1990), 189; Драган Богетић, „Економска сарадња Југославије и САД у време другог југословенско-совјетског сукоба (1958–1959)“, *Историја 20. века*, год. 23, 1/2005, 131–152. Видети и: Богетић, „Увођење америчких економских рестрикција Југославији током 1962 – укидање статуса ‘најповлашћеније нације’“, *Историја 20. века*, год. 27, 1/2009, 87–106; Богетић, „Југославија и светско тржиште капитала: америчка финансијска подршка југословенским развојним програмима крајем 50-их година“, *Токови историје* 3/2010, 89–102; Богетић, „Југословенско-америчке несугласице око концепта новог међународног економског поретка“, *Историја 20. века*, год. 32, 1/2014, 165–180; Ivan Laković, „Vojni odnosi Jugoslavije i SAD 1948–1961. godine“, (doktorska disertacija, Univerzitet u Beogradu, Filozofski

Иако су од ове укупне помоћи америчке испоруке представљале чак 73%, односно нешто преко 304 милиона долара, југословенска влада је упорно одбијала да то јавно призна, погоршавајући на тај начин ионако лоше односе са Сједињеним Државама. Ричард Патерсон (Richard C. Patterson), први послератни амерички амбасадор у Београду, гајио је велико непријатељство према југословенском комунистичком режиму и чак заступао мишљење да Југославији треба ускратити америчко признање. И мада овај став није прихваћен у Вашингтону, истовремено је одбијан сваки југословенски захтев за америчким зајмовима, као и захтев за враћањем предратних југословенских златних резерви које су се налазиле у трезору у Њујорку. Ово је заправо био одговор на неиспуњене америчке захтеве за компензацијом имовине национализованих компанија, обвезница два Блерова зајма и других предратних југословенских кредита.³

До краја 1946. ово међусобно неповерење је толико нарасло да су Американци почели отворено да сумњају у злоупотребе међународне помоћи, док је југословенска влада страховала да су амерички представници у Унри тајно повезани са америчком војном мисијом у Београду. Међутим, обећане испоруке из Источне Европе и Совјетског Савеза биле су споре и недовољне за реализацију амбициозног петогодишњег плана, а искуства са оснивањем мешовитих друштава 1946. године, попут Југословенско-совјетске транспортне авијације (ЈУСТА) и Југословенско-совјетског паробродарства на Дунаву (ЈУСПАД), била су врло негативна.⁴ Притиснуте нарастајућом економском кризом, југословенске власти су и пре прекида са Стаљином дискретно настојале да успоставе ближе односе са Сједињеним Државама, упркос тврдњама неких аутора да се то није десило пре 1949. године.⁵ Тако су већ средином 1947. позвале аутомобилску индустрију „Форд“ да отвори монтажни погон у Ријечи и преузеле иници-

факултет, Одељење за историју, 2012); Милан Ј. Игрутиновић, „Југословенско-амерички економски односи: (1954–1968)“, (докторска дисертација, Универзитет у Београду, Одељење за историју, 2018).

3 Adamović i dr., *Američko-jugoslovenski ekonomski odnosi*, 25–26; Tvrtko Jakovina, *Socijalizam na američkoj pšenici*, (Zagreb: Matica hrvatska, 2002), 19.

4 Jakovina, *Socijalizam*, 23.

5 Fred Neal Warnen, *Titoism in action, The reforms in Yugoslavia after 1948*, (San Francisco: University of California Press, 1958), 252–253; Vladimir Unkovski-Korica, *The Economic Struggle for Power in Tito's Yugoslavia, From World War II to Non-Alignment*, (London; I. B. Tauris & Co. Ltd, 2016), 74–75.

цијативу за решавање компензационих захтева америчких фирми. Преговори су трајали током 1947. и резултирали коначним споразумом на суму од 17 милиона долара, укључујући и извозне дозволе за опрему и вађење нафте, мазиво и бензин, само неколико недеља после раскида Тита и Стаљина, јула 1948.⁶

После нагодбе са америчким фирмама, златне резерве су сведене на 30 милиона долара и послужиле су за покривање увоза. Тито је такође учинио и прве видљиве политичке потезе који је требало да одобровоље Запад, тако што је престао да пружа подршку грчким партизанима и показао спремност за решавање проблема у Корушкој и Трсту. Говор Едварда Кардеља на Генералној скупштини УН-а у Њујорку 1949, у којем се негативно осврнуо на совјетску политику према Југославији, означио је почетак југословенских настојања да осигурају своју суверену позицију у међународним односима.⁷

Југословенска економија се до Резолуције Информбироа 1948. готово потпуно ослањала на Совјетски Савез и земље Источне Европе, што ју је после раскида Тита и Стаљина довело у изузетно тешко стање. До средине 1949. ситуација је постала алармантна. Извоз је већ пао са 302,2 милиона долара у 1948. на 192,3 милиона 1949. године, (1950. је пао на 158 милиона долара). Насупрот томе, увоз је спорије падао и то са 315,7 милиона 1948. на 291,4 милиона долара у 1949. (и 231,6 милиона 1950. године).⁸ Тако је велика америчка помоћ дошла пре као резултат југословенских захтева а не као последица америчке иницијативе. Само током августа 1949. југословенски амбасадор у Сједињеним Државама Сава Косановић два пута је позивао државног секретара Ачесона (Dean Acheson) да убрза акцију одобравања кредита код ММФ-а, Међународне банке за обнову и развој (The International Bank for Reconstruction and Development - IBRD) и Извозно-увозне банке Сједињених Држава (The Export-Import Bank of the United States - EXIM Bank).⁹ Коначно, 25. августа 1949. Ексим банка је одобрила Југославији кредит од 20 милиона долара са интере-

6 Први амерички захтев је био на износ од 47 милиона долара, док је југословенска понуда била два милиона долара. Видети: Adamović i dr., *Američko-jugoslovenski ekonomski odnosi*, 31; Lorejn M. Lis, *Održavanje Tita na površini, Sjedinjene Države, Jugoslavija i hladni rat*, (Beograd: B&G, 2003), 102.

7 Jakovina, *Socijalizam*, 36.

8 J. V. Mladek, „The change in the Yugoslav Economic System“, *International Monetary Fund Staff, Papers* 2:3 (1952: nov), 419–420.

9 Unkovski-Korica, *The Economic Struggle*, 75.

сом од 3,5% током седам година и грејс периодом од пет година. Он се односио на набавку капиталне опреме и сировина за обнову рудника обојених метала и друге извозне индустрије. Други кредит ове банке, у истом износу, одобрен је у марту 1950. и био је намењен за куповину памука и других сировина које су биле неопходне за производњу робе широке потрошње. ММФ је могао да понуди само мале кредите за стабилизацију девизног курса, односно није давао кредите за обнову и развој. Тако је октобра 1949. доделио зајам Југославији од 31 милиона долара, обезбеђен златним резервама, са циљем успостављања званичног курса динара (50 динара за један долар).¹⁰ Истог месеца Југославија је добила и први зајам од IBRD-а у скромном износу од 2,7 милиона долара.¹¹ Тешка суша која је Југославију погодила 1950. године резултирала је доношењем Закона о хитној помоћи Југославији (*Yugoslav Emergency Relief Assistance Act of 1950*) у износу до 50 милиона долара у храни, која је врло извесно спречила „могућност умирања од глади у неким подручјима Југославије“.¹²

Интервенција кинеских оружаних снага у корејској кризи октобра 1950. натерала је југословенско вођство да напусти своју неутралну позицију, пружајући подршку ангажману снага УН-а. Само два месеца касније започети су и тајни преговори са владом Сједињених Држава, све док споразум о војној помоћи није потписан 14. новембра 1951, чиме је формализована нова међународна позиција Југославије.¹³

10 Записник са седнице Привредног савета Владе ФНРЈ, од 15. 12. 1950. број 171, у: Adamović i др., *Američko-jugoslovenski ekonomski odnosi*, 38. - Други зајам од шест милиона, за девалвацију динара на курс од 300 динара за један долар, ММФ је, према овим ауторима, доделио Југославији крајем 1951. године.

11 У две наредне транше 1951. и 1953. одобрено још 28 односно 30 милиона долара. Амерички економски историчар Џон Лемпи истиче да је у овим случајевима званична америчка подршка проистацала из документа Националног савета за безбедност о југословенско-совјетском сукобу бр. 18/4 од 17. 11. 1949. Видети: Adamović i др., *Američko-jugoslovenski ekonomski odnosi*, 38.

12 Unkovski-Korica, *The Economic Struggle*, 101. - Решењем Савезног извршног већа од 27. октобра 1953. имања Министарства иностраних послова у улици Војводе Миленка 8 и 12 су укњижена као власништво Владе САД-а, уз пролог да је решење донето „желећи да на видан начин манифестује признање народа ФНРЈ према САД за помоћ у исхрани коју су САД дале народима Југославије у току 1950.“ Видети: Игрутиновић, „Југословенско-амерички економски односи“, 47.

13 Dragan Bogetić, *Jugoslavija i Zapad 1952–1955, Jugoslovensko približavanje NATO-u*, (Beograd: Službeni list SRJ, 2000), 30; Laković, „Vojni odnosi“, 61.

Оснивање Националног одбора за слободну Европу и улога Централне обавештајне агенције

Сасвим је извесно да нису сви амерички званичници веровали у истинитост и трајност раскида Југославије са Совјетским Савезом. Многи су доказе за своје аргументе видели у југословенском неспровођењу економске децентрализације, као и у порасту стаљинизма током 1949. године. Међутим, то је истовремено била и ера у којој се америчка економска политика још увек снажно држала Кејнзове теорије (John Maynard Keynes) о компензационом издацима владе, што је подразумевало да добро и опрезно инвестирање државе утиче на раст агрегатне (укупне) тражње и да представља најбољи подстицај развоју извоза (нарочито индустријске робе) и расту националног дохотка. У таквим околностима усмереност на привредни раст била је изнад било ког друштвеног система па је самим тим могла да омогући и приближавање Југославији са специфичним обликом државног интервенционизма у привреди.¹⁴ Што се југословенског руководства тиче, за њега је најважније било то што су Сједињене Државе прихватиле да помоћ коју додељују привреди неће повезивати ни са каквим политичким условљавањима. То ипак није спречило амерички Стејт департмент (The United States Department of State) да, у склопу настојања да ослаби совјетски утицај на земље Источне Европе, институционално организује југословенску, као и политичку емиграцију других источноевропских земаља на својој територији.

Још у децембру 1947. новоформирани Савет за националну безбедност (National Security Council - NSC) упозорио је америчку владу да Совјетски Савез води интензивну психолошку, политичку и економску кампању усмерену првенствено против САД-а. У мају 1948. директор особља за планирање политика при Стејт департменту Џорџ Ф. Кенан, (George F. Kennan) представио је, на састанку NSC-а и у присуству председника Трумана, документ под називом „Инаугурација организованог политичког ратовања“ (Inauguration of Organized Political Warfare). Наглашавајући важност пружања помоћи илегалним активностима иза гвоздене завесе и подршке аутохтоним антикомунистичким елементима који су се налазили у угроженим земљама Источне Европе, Кенан је предложио формирање организације

14 Vesna Aleksić, *Sjedinjene Američke Države i Velika svetska ekonomska kriza 1929-1939, Model društva u krizi*, (Beograd: Stubovi kulture 2010), 184-187.

која би спонзорисала одабране политичке организације у егзилу, бавила се антисовјетским и антикомунистичким активностима, подржавала народни отпор директно у комунистичким државама и припремала ослободилачке покрете за случај оружаног сукоба између Истока и Запада.¹⁵ Радећи заједно са тек основаном Централном обавештајном агенцијом (Central Intelligence Agency – CIA (Ција)) и користећи савете и подршку бивших дипломата, пословних људи и јавних личности, изнео је план за антикомунистичку борбу која би се наставила без званичне државне подршке, дозвољавајући на тај начин америчкој влади несметано одржававање дипломатских односа са комунистичким режимима. Политичка и финансијска подршка лидерима у егзилу била би представљена као јавни циљ, а не као продужетак спољне политике Сједињених Држава.¹⁶

Тако је у јуну 1949. основан Национални одбор за слободну Европу (National Committee for Free Europe - NCFE) касније преименован и познатији као Одбор за слободну Европу (Free Europe Committee - FEC).¹⁷ Поред Кенана, оснивачи NCFE су били и бивши амерички амбасадор у Немачкој и Јапану Џозеф Гру (Joseph C. Grew), бивши дипломата у Совјетском Савезу Дебит Клинтон Пул (DeWitt Clinton Poole), шеф њујоршке канцеларије Lazard Frères & Co.¹⁸ и касније председник инвестиционог фонда General American Investors Франк Алчул (Frank Altschul), затим директор швајцарског огранка Канцеларије за стратешке услуге (The Office of Strategic Services - OSS)¹⁹ и будући

15 Richard H. Cummings, *Cold War Radio: The Dangerous History of American Broadcasting in Europe, 1950–1989*, (Jefferson, NC: McFarland, 2009). 7.

16 Martin Nekola, "Free Europe Committee, Providing Aid to Exiles and Cold War Propaganda for the United States", (28. 9. 2013, dopuna 17. 5. 2014), datum pristupa 5. 2. 2019, <https://www.transatlanticperspectives.org/entry.php?rec=148>

17 Више о овом одбору видети: *The Inauguration of "Organized Political Warfare": The Cold War Organizations sponsored by the National Committee for a Free Europe/Free Europe Committee*, ed. Katalin Kádár-Lynn, (Saint Helena, CA: Helena History Press, 2013).

18 Lazard Frères & Co. је компанија за финансијско саветовање и управљање имовином која се бави инвестиционим банкарством, управљањем имовином и другим финансијским услугама. То је највећа независна инвестициона банка на свету, с главним извршним канцеларијама у Њујорку, Паризу и Лондону. Видети: Nekola, "Free Europe Committee".

19 The Office of Strategic Services - OSS је била ратна обавештајна агенција Сједињених Држава током Другог светског рата и претходница модерне Централне обавештајне агенције. Формирана је у циљу координације шпијунских активности иза непријатељских линија за све огранке Оружаних снага Сједињених Држава. Datum pristupa 5. 2. 2019, <https://www.cia.gov/library/publications/intelligence-history/oss/art03.htm>

директор Ције Ален Далес (Allen V. Dulles), као и бивши дипломата Фредерик Долбер (Frederic R. Dolbeare). Поред њих, Одбор је бројао тридесет пет чланова, укључујући и генерале Двајта Ајзенхауера (Dwight D. Eisenhower) и Луисиуса Клеја (Lucius D. Clay), затим оснивача и шефа OSS-а Вилијама Донована (William J. Donovan), радничког вођу Џејмса Керија (James B. Carey), бившег гувернера Њујорка Херберта Х. Лехмана (Herbert H. Lehman) и медијског магната и издавача часописа *Life* Хенрија Луса (Henry R. Luce).²⁰

Кенанова визија подразумевала је оснивање институције која ће бити место окупљања свих политичких прогнаника у САД-у и у којој ће им бити пружена могућност да, користећи своје вештине, читавом свету документовано изложе све о репресивним акцијама Совјетског Савеза и његових сателита. Истовремено, требало је омогућити државној управи да се јавно дистанцира од политичких лидера у избеглиштву,²¹ док би у тајности помагала да се трасира пут за мирну обнову друштвених, политичких и верских слобода у земљама Источне Европе.²²

Оснивањем NCFE успостављена је политичка, организациона и оперативна основа за све облике антисовјетске и антикомунистичке пропаганде. У време свог оснивања овај одбор се састојао од четири основна одељења: Прво одељење (Committee I), у коме се налазио Центар за средњоевропске студије за научна истраживања (Middle European Studies Center for scholarly research); Управа националних већа (National Councils Division), која је била одговорна за пружање подршке политичким организацијама у егзилу, а од 1954. и за стварање „парламента у егзилу“, односно Скупштине заточених европских нација (Assembly of Captive European Nations - ACEN); Управа за америчке контакте (American Contacts Division), која је обезбеђивала везу између политичких прогнаника и америчке јавности; и коначно, Радио Слободна Европа (Radio Free Europe), који је убрзо постао главно пропагандно средство NCFE. Финансијска средства су обезбеђивана преко приватних донација великих корпорација и

20 Nekola, "Free Europe Committee".

21 Ово је био веома деликатан задатак јер америчка влада није могла да подржи политичке прогнанике као „влада у егзилу“ у време када је САД званично признао легитимитет влада у земљама Источне Европе. Исто.

22 Cummings, *Cold War Radio*, 9.

фондација, али је заправо доминирала финансијска подршка коју је иза сцене пружала Ција.²³

Убрзо након оснивања, NCFE је почео да преговара о начинима сарадње са националним одборима у егзилу. Већ на самом почетку се показало да су очекивања емигрантских организација била превелика и то не само по питању финансијске подршке већ и када је у питању био утицај њихових акција на спољну политику Сједињених Држава према совјетском блоку, као и могућност представљања циљева емиграције широј јавности. Заправо су морали да се задовоље месечним субвенцијама за путне трошкове, администрацију, информације и социјалне услуге, уз стриктну обавезу поштовања препорука NCFE. У прво време је најдинамичнији рад имала Управа националних већа, која се састојала од мађарског, румунског, бугарског, пољског, чехословачког, југословенског и албанског националног већа, Међународне сељачке уније и Слободних синдиката у егзилу. У време док Радио Слободна Европа још увек није активније развио свој рад, важан сегмент ове управе је био Национално истраживачки и информативни центар, који је објављивао билтене на свих седам језика са циљем да благовремено информише прогнанике широм света о дешавањима у земљама иза гвоздене завесе, уз крилатицу да је „прецизна информација најјаче оружје у борби против Велике Лажи Комунизма“.²⁴

Посета америчких конгресмена Југославији 1952. и њени одјеци код југословенске емиграције

Односи Сједињених Држава са Југославијом су се, у поређењу са другим земљама Источне Европе, значајно променили од тренутка када је основан NCFE. До краја 1951. Југославија је у америчкој јавности од најоданијег сателита Совјетског Савеза већ постала „амерички комунистички савезник“.²⁵ Ово је несумњиво уносило огромну пометњу, па чак и разочарање међу југословенску емиграцију, која се надала да помоћ Запада неће успети да одржи Тита „на површини“,

23 Robert Parnica, Free Europe Committee - New Digital Collection Online, (28. 1. 2016), datum pristupa 5. 2. 2019, <http://www.osaarchivum.org/blog/Free-Europe-Committee-%E2%80%93-New-Digital-Collection-Online>

24 Исто; Hoover Institution Library & Archives, Stanford University, Božidar Purić papers, 1891–1995, Box: 14 Serbian émigré affairs materials, 1947–1977.

25 Jakovina, *Socijalizam*, 30.

односно да ће га Стаљин свакако збацити са власти.²⁶ Огромна помоћ која је пружана југословенском руководству, уз извесне хвалоспеве у америчкој штампи, није збуњивала само антикомунистичку емиграцију већ и један део америчког јавног мњења који се тешко мирио са чињеницом да Америка помаже и подржава један комунистички режим. Зато, када је Одбор за спољне послове (Committee on Foreign Affairs) Представничког дома Конгреса одлучио да 1951. формира посебну комисију која ће извршити контролу земаља које су се налазе у саставу Организације за европску економску сарадњу (Organisation for European Economic Co-operation - ОЕЕС),²⁷ на истом списку се по први пут наша и Југославија.

Посебну комисију америчког Конгреса чинили су Клемент Заблоцки (Clement J. Zablocki),²⁸ демократски конгресмен из Висконсина, Една Ф. Кели (Edna Flannery Kelly),²⁹ демократска конгресменка из државе Њујорк, и Честер Е. Морроу (Chester Earl Morrow),³⁰ републикански конгресмен из Њу Хампшера. Они су током 1951. и почетком 1952. посетили Шпанију, Немачку, Аустрију, Италију и Југославију, настојећи да утврде економско стање ових држава, а везано за помоћ коју су у износу од 33 милијарде долара добиле од Сједињених Држава од 1945. до краја 1951. године. Како је било планирано да им се 1952. у истом циљу додели још 7,5 милијарди долара помоћи, Одбор за спољне послове је хтео да се на лицу места увери у резултате који су постигнути, да би на основу њих могао да гради став по питању ове помоћи у будућности, као и да „утврди да ли америчка помоћ служи циљевима које је поставио слободан свет и да ли осигурава безбедност Сједињених Држава“.³¹

Само месец дана након што су, у априлу 1952, чланови Комисије поднели извештај Конгресу, донета је одлука да се део који се односио

26 Mira Radojević, „Jugoslovenska posleratna emigracija i Josip Broz Tito. *Naša reč o sukobu sa IB-om 1948–1949*“, *Tito – viđenja i tumačenja*, ur. Olga Manojlović Pintar, (Beograd: INIS, 2011), 101–116.

27 ОЕЕС је основан 1948. године с циљем да помогне у реализацији Маршаловог плана о реконструкцији Европе након Другог светског рата. Касније је чланство било проширено на неевропске земље, а 1961. године реформисан је у Организацију за економску сарадњу и развој. Видети: datum pristupa 5. 2. 2019, <http://www.oecd.org/general/organisationforeuropeaneconomicco-operation.htm>

28 Datum pristupa 5. 2. 2019, <http://bioguide.congress.gov/scripts/biodisplay.pl?index=z000001>

29 Datum pristupa 5. 2. 2019, <https://history.house.gov/People/Detail/16168>

30 Datum pristupa 5. 2. 2019, <https://history.house.gov/People/Detail/18153>

31 Hoover Institution Library & Archives, Stanford University, Božidar Purić papers, 1891–1995, Box: 14 – Serbian émigré affairs materials, 1947–1977.

на Југославију објави у мајском броју билтена југословенске управе Националног већа при NCFE, уз образложење да ће „овај извештај помоћи нашим читаоцима да јасније схвате став Америке према комунистичком режиму у Југославији. Он уклања нејасности и сумње, уколико би их могло бити услед непотпуних обавештења, и учвршћује веру поробљених народа у искреност западних демократија“.³²

Објављени извештај Комисије Представничког дома америчког Конгреса представља изузетно драгоцену сведочанство, и то не само о економским и политичким приликама у Југославији тог времена већ и о „стању на терену“, односу југословенског руководства према САД-у, као о и америчкој перцепцији устројства социјалистичке Југославије. Због изузетне обимности извештаја, подељеног у 12 поглавља,³³ одлучили смо се да у овом раду пажњу посветимо оном делу који говори о економској политици Југославије и променама насталим као последица уплива велике финансијске и материјалне помоћи Запада, а пре свега Сједињених Држава.

Један од првих проблема које је Комисија уочила у реализацији југословенског привредног плана била је колективизација пољопривреде. Према овом извештају, државна добра су тада обухватала око 600.000 хектара, што је представљало 6% обрадиве земље у Југославији, која су произвођила исти тај проценат од укупне пољопривредне поризводње. До краја јуна 1951. извршена је колективизација свега 23% обрадиве земље и обухваћено 18% свих сеоских домаћинстава. Разлог неуспеле колективизације конгресмени су налазили у томе што „сељаци нису хтели да раде у њима због свог дубоко укорененог осећаја независности и своје чврсте тежње за личном својином над земљом (...) после прекида са Стаљином насилна колективизација је неколико пута посустала (...) ипак колективизација и даља бољшевизација земље остају главни циљ политике данашње владе упркос све веће зависности Тита од Запада“.³⁴ Такође се истиче да је отпор сељака насилној колективизацији представљао за Тита озбиљну поуку, због које је почео да се служи методама убеђи-

32 Исто.

33 Исто. Извештај објављен у Билтену југословенске управе Националног већа при NCFE у мају 1952. обухвата следећа поглавља: површину и становништво; историјски преглед; привреду; владу и политичке организације; политички положај; Трст; војну снагу Југославије; учешће Југославије у колективној одбрани; помоћ Југославији; значај америчко-југословенских односа; разлоге због којих се даје помоћ.

34 Исто.

вања и давањем финансијских повластица задругама попут повећане цене производа из задруга, додељивањем пољопривредних машина и бољег семена за жетву. „С друге стране отпорни, независни сељаци, кажњавају се огромним порезима и на тај начин их режим приморава да се одрекну своје независности. И поред таквих мера, колективизација не напредује.“³⁵ У извештају су дати статистички подаци о развоју пољопривредне производње, из којих се види да је производња житарица нижа од предратне производње, а да има побољшања у производњи шећерне репе која је од 597.000 тона у 1939. повећана на 1.313.000 тона између 1947. и 1951. године, те да се слична тенденција раста уочава и у производњи индустријског биља.

Своје утиске су изнели у разговору са Титом, који је инсистирао на томе да колективизација пре свега има за циљ механизацију пољопривреде и повећање производње. „Кад смо му одговорили да је резултат био супротан и да је, по нашим обавештењима, производња на колективизираним поседима нижа од производње слободних сељака, он је признао да је то тачно, али је додао да је томе узрок слаба управа. Рекао је да ће се управа побољшати. Питали смо Тита да ли он има намеру да продужи спроводити свој план о колективизацији упркос чврстом отпору независних сељака, и он је одговорио да има ту намеру (...) Као што се види, Тито хоће да остварује свој план, иако зна да колективизација умањује производњу.“³⁶

Анкета коју је Комисија спровела међу сеоским становништвом (које је у том тренутку чинило 75% укупног становништва) показала је да су „сто на сто“ били против комунизма и колективизације, али да би се, уколико морају да бирају између Тита или Стаљина, већином определили за Тита. „На питање какву владу желе, одговарали су ону која је најсличнија Сједињеним Државама.“ Комисија закључује да „Титу код народа највише помаже његов југословенски национални став“ и да се помоћ коју даје САД не сме употребљавати за ширење и спровођење идеологије која је штетна по интересе народа и у супротности са целокупним привредним животом у земљи, због чега предлаже да се питање даље помоћи Југославији поново узме у разматрање.

Међутим, већ у следећем делу извештаја, који исцрпно говори о стању југословенске индустрије, о узроцима који су онемогућили реализацију петогодишњег плана, као и о привредним формама којима влада покушава да сакрије свој неуспех, изнете су

35 Исто.

36 Исто.

далеко блаже оцене. Овде су посебно интересантни подаци о стању запослености у Југославији, који до тада нису били објављивани. На основу података из 1948, у пољопривреди, шумарству и риболову било је запослено 7.400.000 људи, што је чинило 78% укупног радног становништва. Иако је између 1948. и 1951. године број становника повећан за пола милиона, однос између радништва и запослених у пољопривреди се није изменио.³⁷

Када је у питању спољна трговина, Комисија истиче да је стање исто као и пре Другог светског рата, упркос огромним напорима да се држава индустријски развије. Југославија је тада још увек највише извозила пољопривредне производе и руде, док је из иностранства увозила текстил, гориво, машине и металне прерађевине. Тако је 1950. године извоз пољопривредних производа износио 32% од целокупног извоза, извоз дрвета 33%, руда и метала 25%, док је увоз текстилних производа представљао 25% целокупног увоза, а увоз нових машина и металних прерађевина 42%. Приложен је и статистички преглед трговине Југославије за 1950. годину, уз констатацију да је окретање југословенске спољне трговине Западу од огромне важности и доказ да је југословенски прекид са Москвом „ван сваке сумње дефинитиван“.³⁸

Државе	Укупно у %	
	Увоз	Извоз
САД ³⁹	22%	14%
Енглеска ⁴⁰	17%	19%
Западна Немачка	17%	22%
Италија	11%	12%

37 Исто. Према подацима из 1948, у пољопривреди је било запослено 78% радно способног становништва, у индустрији 12%, у занатству 1,5%, у приватном сектору 0,4%, у администрацији 7,8%, у слободним професијама 0,1%.

38 Исто.

39 Према књизи Адамовића, Лемпија и Прикета, југословенски извоз у САД износио је само 26 милиона долара, а роба увезена из САД-а вредела је 234 милиона долара. Видети: Adamović i dr., *Američko-jugoslovenski ekonomski odnosi*, 41.

40 Већ наредне године Сједињене Државе су успеле да наведу Велику Британију и Француску да заједно формирају трипартитни споразум о економској помоћи Југославији. Овај аранжман је помогао земљи да током наредне четири године покрије дефицит платног биланса на рачуну текућих трансакција, с обзиром на то да је већ 1953. достигао износ два и по пута већи од прихода од извоза, што је био рекордни диспаритет у послератном периоду. Видети: Adamović, *Američko-jugoslovenski ekonomski odnosi*, 39.

Аустрија	8%	11%
Друге земље	25%	32%

Разматрајући актуелне југословенске привредне реформе, амерички конгресмени закључују да су оне започете превасходно под притиском Сједињених Држава, које нису непосредно учествовале при њиховој изради, али се наглашава чињеница да је „наша влада била увек спремна да потпомогне при тој изради саветима и препорукама. Америчка влада хтела је да улије поверење и наиђе на разумевање. То је учинило да су наши предлози наишли на добар одазив код Југословена. Уопште, може се рећи да је југословенска влада била до извесне мере вољна да прихвати захтеве и предлоге Сједињених Држава на пољу унутрашњих реформи“.⁴¹

Нема сумње да је за Стејт департмент способност Југославије да се сама брани била од животног интереса за безбедност САД-а и земаља Атлантског пакта. Совјетско освајање Југославије отворило би им пут ка Јадранском и Средоземном мору. Према мишењу конгресне делегације, то би пореметило све планове за одбрану Средоземља и омогућило појачан притисак Совјетског Савеза на Италију, Грчку и Турску. Совјетска контрола над Југославијом имала би катастрофалне политичке последице за те земље, као и за целу Европу. „Потчињавање Југославије Совјетима био би тежак ударац престижу и утицају Европе, Уједињених нација и целог слободног света“. Зато је финансијска помоћ, као и склопљени војни споразум од 14. новембра 1951, требало да помогне Југославији да борбену способност своје војске подигне на примерену висину, да помогне даљи развој чврстих пријатељских веза између Југославије и западних демократских земаља, али и да подстакне југословенску владу на „стварну привредну политику“.⁴² Стога не може да чуди што је величина помоћи коју је Југославија тих година добила била највећа додељена помоћ било којој европској привреди до тада.

У извештају делегације америчког Конгреса дат је до сада најдетаљнији статистички преглед целокупне помоћи коју је Југославија примила до 1952. године а коју ми у изворном облику преносимо:

41 Исто.

42 Исто.

1. Америчка помоћ*А. У виду поклона:*

Ленд-лис ратни материјал	1944–1945.	\$32.126.000
Помоћ грађанском становништву	1944–1945.	\$ 6.500.000
Помоћ у храни	1950–1952.	\$50.000.000
Унра (амерички део 73,2%)	1946–1947.	\$304.219.200
Уницеф		\$10.345.608
MDAP ⁴³ у храни и војној опреми	1951.	\$15.193.000
MDAP у сировинама и војној опреми	1951.	\$29.000.000
MSA – војна помоћ у оквиру међународне безбедности	1. 6. 1951 – 30. 6. 1952.	\$78.000.000
Укупно		\$525.383.808

Б. Зајмови:

Зајмови Ексим банке у сировинама и индустријским машинама:

Септембар 1949.	\$20.000.000
Март 1950.	\$20.000.000
Август 1950.	\$15.000.000
Укупно	\$55.000.000

Укупан износ америчке помоћи и зајмова: **\$580.383.808**

2. Помоћ које су дале друге државе*А. У виду поклона:*

Француска (брашно)	1951.	\$1.000.000
Француска (сировине)	1951–1952.	\$14.000.000
Енглеска (сировине)	1951–1952.	\$27.600.000
Белгија (шећер)	1951.	\$150.000
Укупно		\$43.150.000

43 MDAP - Mutual Defense Assistance Program. Datum pristupa 5. 2. 2019, <https://www.nato.int/archives/1st5years/chapters/3.htm>

Б. У виду зајмова:

Државе	Период	£	\$
Енглеска	1949.	8.000.000	22.500.000
	1949.	5.000.000	14.000.000
	1950. (за храну)	3.000.000	8.400.000
	1950. (за превоз дрвета)	2.000.000	5.600.000
	1950. (за сировине)	2.000.000	5.600.000
	1951. (за сировине)	4.000.000	11.200.000
Француска	1951. (кредит)		16.000.000
Белгија	1950. (банк. кредит)		11.400.000
	1950. (банк. кредит)		5.988.000
Западна Немачка	1950-51. (кредит)		35.000.000
	1950-51. (инвестиције)		15.000.000
Аустрија	1951. (кредит)		10.000.000
Норвешка	1951. (за храну)		280.000
Холандија	1947. (за бродове)		2.600.000
	1951. (краткорочни зајам)		1.578.000
Швајцарска	1951. (инвестиције)		6.914.000
Укупно			\$172.060.000

На основу ових статистичких података видимо да је Југославија од других западноевропских држава до 1952. године добила зајмове и поклоне у укупној вредности од 215,210 милиона долара.

3. Помоћ од међународних институција

Унра	1946-1947.	\$415.600.000 (амерички део - 304.219.000)
Уницеф	1951.	\$14.369.000
ММФ ⁴⁴	1951.	\$9.000.000 (гаранција златне резерве у вредности 8.000.000)

44 Овј извештај не помиње зајам ММФ-а у износу од 31 милиона долара, од октобра 1949, о којем говоре Adamović i dr., *Američko-jugoslovenski ekonomski odnosi*, 38, позивајући се на Записник са седнице Привредног савета Владе ФНРЈ, од 15. 12. 1950. број 171. Они такђе наводе да је други зајам ММФ-а из 1951. године био на 6 милиона долара.

IBRD		\$2.700.000 (зајам индустрији дрвета)
IBRD		\$ 28.000.000 (за привредну обнову)
BIS ⁴⁵		\$3.500.000
Укупно		\$473.169.000

4. Помоћ од добротворних организација

<i>Назив организације</i>	<i>Износ у \$</i>
КЕР ⁴⁶	26.695.000
Лутеранска светска помоћ ⁴⁷	245.753
Црквена светска помоћ ⁴⁸	127.211
Амерички Црвени крст	719.000
Укупно	27.786.964

На основу ових врло прецизних статистичких података јасно је да је укупна помоћ Југославији до средине 1952. године износила 981,985 милиона долара, а да је од тог износа примила у виду поклона 711,725 милиона, а у виду зајмова 270,260 милиона долара.⁴⁹

За америчку страну, а нарочито за заинтересоване конгресмене, најважнији је био пуни публицитет који је дат тим пошиљкама у југословенској штампи и на радију. „Југословенска влада изгледа да је сада пријатељскије расположена према Америци него раније. Може се углавном рећи да је сав југословенски народ сада боље расположен према Америци. Југославија нам даје велику количину стратегијског материјала, као што су олово, цинк и бакар и на тај начин ми надокнађујемо донекле оно што губимо дајући помоћ. Од ње добијамо велики број обавештења, која нам служе за изразу наших пла-

45 BIS - Bank for International Settlements. више о банци: <https://www.bis.org/about/history.htm>

46 CARE - Cooperative for American Remittances to Europe, више о овој организацији: datum pristupa 5. 2. 2019, <https://www.care-international.org/who-we-are/cares-history>

47 Lutheran World Relief. Више о овој организацији: datum pristupa 5. 2. 2019, <https://lwr.org/about-lwr>

48 Church World Service. Више о овој организацији: datum pristupa 5. 2. 2019, <https://cwsglobal.org/about/history/>

49 Hoover Institution Library & Archives, Stanford University, Božidar Purić papers, 1891–1995, Box: 14 – Serbian émigré affairs materials, 1947–1977.

нова. Југославија обавештава јавност да јој Америка даје помоћ.⁵⁰ На основу одредаба новог Закона о узајамној безбедности из новембра 1951. године, у Југославију је била упућена и стална економска мисија Управе за привредну сарадњу, чији посматрачи су имали право на потпуну контролу начина на које се ова помоћ распоређује и користи.⁵¹

Управа југословенског Националног већа је у свом билтену посебан акценат ставила на закључна разматрања ове комисије у којима се јасно ставља до знања да је Југославија ипак остала комунистичка држава, која се у својој унутрашњој политици служи техникама тоталитарне диктатуре. Због тога конгресмени највећу опасност виде у могућности злоупотребе америчке помоћи у јачању тоталитарног карактера тамошњег режима. „Ми ниједног часа нисмо оставили југословенску владу у сумњи да ми одобравамо њена насиља у унутрашњој политици. Кораци које је Тито у последње време предузео унеколико су либерализовали унутрашњи режим, а већа оријентација према Западу коју је Југославија показала приликом заседања Уједињених народа олакшала је донекле положај.“ Због тога истичу да треба наставити са „гурањем“ ка спровођењу либералних реформи на пољу домаће политике и да земљу треба постепено приближити „западној групи“ уз стриктно немешање у унутрашњу политику Југославије. „Ипак сматрамо да држава која од нас прима помоћ не сме лишавати свој народ основних људских права, у која спадају на првом месту верска, политичка и економска слобода“. Они осуђују национализацију и колективизацију, као и гушење верских, политичких и економских слобода, али истовремено истичу да „ипак, унутрашње проблеме Југославије треба да решава народ те земље“.⁵²

Можда се успех дипломатске и економске стратегије коју су крајем 40-их и почетком 50-их предузеле Сједињене Државе према Југославији, у настојањима да је што више приближе Западу, најбоље види у завршном делу овог драгоценог извештаја, у коме се каже: „Тито нам је рекао да би социјалистичка Југославија могла да живи

50 Исто.

51 Управа за привредну сарадњу је била основана са циљем руковођења Маршаловим планом и имала је дискреционо право да даје Југославији на зајам неке ограничене залихе које су већ биле у Западној Европи. Почетком 1952. укупно је послато 600 хиљада тона робе у вредности од 96,6 милиона долара. Ова хитна помоћ и касније формални програм Управе (после суше 1952) представљали су значајне догађаје за југословенско-америчку економску сарадњу. Видети: Adamović i dr., *Američko-jugoslovenski ekonomski odnosi*, 36.

52 Hoover Institution Library & Archives, Stanford University, Božidar Purić papers, 1891-1995, Box: 14 - Serbian émigré affairs materials, 1947-1977.

заједно са капиталистичким Западом. Истина, то личи на Стаљинове изјаве, али ипак верујемо да је Титу то могуће с обзиром да је Југославија националистичка социјалистичка држава. Он нам је даље рекао да су му Совјети тврдили, кад је прекинуо са њима, да ће га Запад прогутати. Додао је да, кад би већ имао да буде прогутан, више би волео да га прогута капиталистички Запад него неко који се назива братом.⁵³ Каснија историја сведочи о томе да је Титово истрајавање у неговању добрих односа са Западом, уз извесне спорадичне турбуленције, управо омогућило социјалистичкој Југославији завидан ниво суверености у међународним односима.

Резиме

У чланку је приказана генеза југословенско-америчких економских односа након Резолуције Инфромбирова 1948. године, када је дошло до политичког одвајања Југославије од СССР-а. Ови односи су се првенствено заснивали на огромној економској помоћи коју је Југославија добијала од Сједињених Држава и која је на крају почела да утиче и на економску политику земље. Истовремено, добри односи две земље збуњивали су југословенску политичку емиграцију у САД-у, организовану у то време у оквиру Националног комитета за слободну Европу у Њујорку. Амерички званичници, покушавајући да смире југословенску емиграцију, дозволили су објављивање извештаја Конгресне комисије Сједињених Држава о посети Југославији 1952. у билтену југословенске управе Националног већа при Националном комитету за слободну Европу. Овај извештај детаљно описује политичке, економске и верске прилике, објашњава геостратешке разлоге за подршку Југославији, али и јасно наглашава критички став америчке делегације према комунистичком режиму, посебно у области кршења људских права, као и у области верских и политичких слобода. Вредност овог извештаја такође се огледа у презентовању детаљног статистичког прегледа помоћи и зајмова које је Југославија добила од западнoевропских земаља и Сједињених Држава од 1945. до 1952. године.

Sources and Literature

- Hoover Institution Library & Archives, Stanford University. Božidar Purić papers, 1891–1995.

53 Исто.

- Adamović, Ljubiša, Džon Lempi, Rasel Priket. *Američko-jugoslovenski ekonomski odnosi posle Drugog svetskog rata*. Beograd: Radnička štampa, 1990.
- Aleksić, Vesna. *Sjedinjene Američke Države i Velika svetska ekonomska kriza 1929–1939, Model društva u krizi*. Beograd: Stubovi kulture 2010.
- Bekić, Darko. *Jugoslavija u hladnom ratu – odnosi sa velikim silama 1945–1955*. Zagreb: Globus, 1988.
- Bogetić, Dragan. „Ekonomska saradnja Jugoslavije i SAD u vreme drugog jugoslovensko-sovjetskog sukoba (1958–1959)“. *Istorija 20. veka* 1/2005, 131–152.
- Bogetić, Dragan. „Jugoslavija i svetsko tržište kapitala: američka finansijska podrška jugoslovenskim razvojnim programima krajem 50-tih godina“. *Tokovi istorije* 3/2010, 89–102.
- Bogetić, Dragan. „Jugoslovensko-američke nesuglasice oko koncepta novog međunarodnog ekonomskog poretka“. *Istorija 20. veka* 1/2014, 165–180. doi: 10.29362/ist20veka.2014.1.bog.165-180
- Bogetić, Dragan. „Uvođenje američkih ekonomskih restrikcija Jugoslaviji tokom 1962 – ukidanje statusa 'najpovlašćenije nacije'“. *Istorija 20. veka* 1/2009, 87–106.
- Cummings, Richard H. *Cold War Radio: The Dangerous History of American Broadcasting in Europe, 1950–1989*. Jefferson, NC: McFarland, 2009.
- Igrutinović, Milan J. „Jugoslovensko-američki ekonomski odnosi: (1954–1968)“. Doktorska disertacija, Univerzitet u Beogradu, Odeljenje za istoriju, 2018.
- Ilić, Saša S. „Strani radnici i stručnjaci u privredi Jugoslavije 1945–1950“. Doktorska disertacija, Univerzitet u Beogradu, Odeljenje za istoriju, 2018.
- Jakovina, Tvrtko. *Socijalizam na američkoj pšenici*. Zagreb: Matica hrvatska, 2002.
- Laković, Ivan. „Vojni odnosi Jugoslavije i SAD 1948–1961. godine“. Doktorska disertacija, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet, Odeljenje za istoriju, 2012.
- Lis, Lorejn M. *Održavanje Tita na površini, Sjedinjene Države, Jugoslavija i hladni rat*. Beograd: B&G, 2003.
- Mladek, J. V. „The change in the Yugoslav Economic System“. *International Monetary Fond Staff, Papers* 2:3 (1952: nov), 419–420.
- Neal Warnen, Fred. *Titoism in action, The reforms in Yugoslavia after 1948*. San Francisco: University of California Press, 1958.
- Nekola, Martin. “Free Europe Committee, Providing Aid to Exiles and Cold War Propaganda for the United States”. Datum pristupa 5. 2. 2019. <https://www.transatlanticperspectives.org/entry.php?rec=148>
- Parnica, Robert. *Free Europe Committee – New Digital Collection Online*. Datum pristupa 5. 2. 2019. <http://www.osaarchivum.org/blog/Free-Europe-Committee-%E2%80%93-New-Digital-Collection-Online>

- Popović, Nikola B. *Jugoslovensko-sovjetski odnosi u Drugom svetskom ratu*. Beograd: Institut za savremenu istoriju, 1988.
- Radojević, Mira. „Jugoslovenska posleratna emigracija i Josip Broz Tito. Naša reč o sukobu sa IB-om 1948–1949“. *Tito – viđenja i tumačenja*, ur. Olga Manojlović Pintar, 101–116. Beograd: INIS, 2011.
- Rakonjac, Aleksandar. „Obnova starih i uspostavljanje novih trgovinskih odnosa (1945–1947) – Jugoslavija, SSSR i države 'narodne demokratije'“. *Tokovi istorije* 1/2018, 55–81. doi: 10.31212/tokovi.2018.1.rak.55-79.
- *The Inauguration of "Organized Political Warfare": The Cold War Organizations sponsored by the National Committee for a Free Europe/Free Europe Committee*, ed. Kádár-Lynn, Katalin. Saint Helena, CA: Helena History Press, 2013.
- Unkovski-Korica, Vladimir. *The Economic Struggle for Power in Tito's Yugoslavia, From World War II to Non-Alignment*. London; I. B. Tauris & Co. Ltd, 2016.

Summary

Vesna Aleksić

The National Committee for a Free Europe and the Visit of the Delegation of the US Congress to Yugoslavia in 1952

Abstract: Yugoslavia's political disassociation from the Soviet Union in 1948 led to its economy being in an extremely difficult position. This further encouraged Yugoslav officials to normalize trade relations with the United States, given that deliveries from Eastern Europe and the Soviet Union could not satisfy the needs of the very ambitious Five-Year Plan. The paper is devoted to an analysis of how, from 1948 to 1952, the US political establishment influenced Yugoslavia's greater political accountability and openness by providing economic aid, and in turn by being willing to persist in aiding its "communist ally" despite the opposition of Yugoslav emigrants, whose activities were funded simultaneously through the work of the National Committee for a Free Europe.

Key words: Economic Relations, Josip Broz Tito, Economic Aid, Yugoslav Emigrants, National Committee for a Free Europe, United States of America

The article presents the genesis of US-Yugoslav economic relations after the Resolution of the Informbiro in 1948 and the political separation of Yugoslavia from the USSR. These relations were primarily based on the massive economic aid that Yugoslavia received from the United States, which eventually began to affect the country's economic policy. At the same time, the good relations between the two countries confused the Yugoslav political emigrants in the United States, who, at that time, were organized under the National Committee for a Free Europe in New York.

Trying to calm the Yugoslav expatriate community, the US officials allowed a report by the US Congressional Committee on visiting Yugoslavia in 1952 to be published in the newsletter of the Yugoslav National Council's Division of the National Committee for a Free Europe. This report describes in detail the existing political, economic, and religious circumstances, explaining the geostrategic reasons for support to Yugoslavia, but also clearly underlining the US delegation's critical attitude toward the com-

munist regime, especially in the area of human rights violations and religious and political freedoms. The value of this report is also reflected in the presentation of the detailed statistical overview of aid and loans received by Yugoslavia from the Western European countries and the United States between 1945 and 1952.